

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Karin Schånberg

Likvidation av aktiebolag

Särskilt om likvidators roll och ansvar

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare: Torsten Sandström

Associationsrätt

Ht 2008

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Metod	5
1.2 Litteratur	6
1.3 Avgränsning	6
2 VARFÖR LIKVIDATION?	7
2.1 Frivillig likvidation	7
2.2 Tvångslikvidation	8
2.2.1 Kapitalbrist	9
2.2.1.1 Läkning av kapitalbrist	10
2.2.2 Aktieägares maktmissbruk	11
2.2.3 Bolagsordningen föreskriver likvidation	12
2.2.4 Konkursförfarande avslutas med överskott	13
2.2.5 Försummelsefallen	13
3 GENOMFÖRANDET AV LIKVIDATIONEN	15
3.1 Val av likvidator	15
3.1.1 Entledigande av likvidator	16
3.2 Likvidatorns roll	16
3.3 Redovisning för tiden innan förordnande	17
3.4 Kallelse på okända borgenärer	18
3.4.1 Konkursbeslut	18
3.5 Avveckling av rörelsen	19
3.5.1 Fortsatt drift	19
3.6 Redovisning under likvidationen	20
3.6.1 Förseningsavgifter	20
3.7 Skifte	21

3.7.1	Kontroll av aktieinnehav	22
3.7.2	Klander av skifte	22
3.8	Slutredovisning av likvidationen	23
3.8.1	Bolagets upphörande	23
4	SPECIELLA SITUATIONER	25
4.1	Fortsatt likvidation	25
4.1.1	Ekonomiska medel inflyter till bolaget	26
4.1.2	Borgenär kräver skuldreglering, eller talan väcks mot bolaget	26
4.1.3	Andra likvidationsåtgärder	27
4.2	Upphörande av likvidation	27
4.2.1	Proceduren	28
4.3	Likvidatorns bristtäcknings-och skadeståndsansvar	29
4.3.1	Skadeståndsansvar enligt 29 kap	29
4.3.2	Bristtäckningsansvar vid värdeöverföring	30
5	SAMMANFATTNING, ANALYS OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER	32
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	35
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

A joint stock company liquidates for many different reasons. It might be the shareholder's decision on a general meeting or a decision made by the Swedish Companies Registration Office, Bolagsverket, or a legal court. In these cases liquidation is called compulsory liquidation.

This thesis gives a brief outline of the liquidation procedure before a liquidator has been appointed, and the main focus lies with the procedure after appointment. The perspective is that of the liquidator and not the company. Which duties are involved and how does the liability to damages correspond to them?

The answers to the questions put in this thesis are first and foremost given by the Swedish Companies Act chapter 25, but the 17th and 29th chapters are also brought to the fore.

Chapter 25 describes which measures might lead a company to liquidation, the procedure of liquidation and how liability to damages can be exacted.

Special attention is given to the pitfalls of the liquidation procedure. A less thorough liquidator might for example fail to fully investigate the assets and debts of the company and thereby run the liquidation company into further debt. Specially in the case of compulsory liquidation it seems hard to receive complete and accurate information on these issues from the associate partners, that might stay away and not contribute to the proceedings.

The principal point of the thesis is ultimately whether it is reasonable to hold a liquidator liable responsible to the same extent as the associate partners, when the possibility of control of the company's activities is much less.

Sammanfattning

Att ett bolag går i likvidation kan ha flera anledningar. Det kan vara bolagsstämans eget val eller ett beslut som Bolagsverket eller allmän domstol fattat på grund av att bolaget har vanskötts, så kallade tvångslikvidationer. Uppsatsen ger en kortfattad översikt av hur likvidationsprocessen går till innan en likvidator utses och lägger sedan tyngdpunkten på tiden efter. Framst är perspektivet likvidatorns, vilka dennas arbetsuppgifter är och hur ansvaret ser ut. Arbetets röda tråd är att följa den praktiska arbetsgången och utreda hur likvidatorns bristtäcknings- och skadeståndsansvar förhåller sig till den.

Framst ges svaren på uppsatsens frågeställning av aktiebolagslagens 25 kap. Här beskrivs de åtgärder som föranleder likvidation, hur processen ser ut och hur ansvar kan utkrävas.

Även ABL 17 och 29 kap aktualiseras i samband med bristtäcknings- och skadeståndsansvar. 17 kap 7 § behandlar bristtäckningsansvar vid olovliga värdeöverföringar vilket utskiftning vid likvidation kan komma att betecknas som om inte bolagets alla skulder har reglerats innan likvidatorn delar ut bolagets kvarvarande tillgångar, den så kallade skifteslikviden, till aktieägarna.

29 kapitlet avser skadeståndsansvar. Enligt 29 kap 1 § kan ett bolags företrädare bli skadeståndsskyldiga mot bolaget om de orsakat det skada genom uppsåtlig handling eller oaktsamhet. Även likvidator avses här då 25 kap 30 §, en central bestämmelse i hela förfarandet, stipulerar att likvidatorn i och med förordnade inträder i styrelsens och VD:s ställe.

Särskild uppmärksamhet fästs vid de fallgropar som kantar likvidatorns väg. En mindre noggrann likvidator kan underlåta att göra en grundlig undersökning av vilka tillgångar och skulder ett bolag verkligen rymmer och på så sätt träffas av fordringar som inte förväntats. Särskilt vid tvångslikvidationer kan det vara svårt att få fullständig och korrekt information från bolagsmännen, som kanske håller sig undan och inte vill bidra till processen.

Ytterst är knäckfrågan om det är rimligt att samma ansvar åläggs en likvidator som andra bolagsföreträdare när möjligheten till insyn i bolagets verksamhet är så mycket mindre.

Förord

Det var inte självklart att denna uppsats skulle handla om likvidationer, lika lite som det var självklart att jag hösten 2004 skulle börja läsa juridik. Jag är inte desto mindre glad att det blev så, i båda fallen.

Jag har lärt mig otroligt mycket under de nio terminer jag tillbringat med lagboken. Det mesta har handlat om annat än paragrafer. När uppsatsen nu är färdig, och därmed även min tid vid Juridicum i Lund, tar jag med mig det mest väsentliga ut i arbetslivet – mina vänner. Ni är oundgängliga!

Min handledare, Torsten Sandström, har varit just så engagerad och konstruktiv i sin kritik under arbetets gång som någon uppsatsskrivare kan önska sig. Jag har fått ovärderlig hjälp. Tack, Torsten!

Slutligen vill jag rikta uppmärksamheten mot en person vars stöd är helt utom tävlan – min pappa, Per Schånberg. Utan honom hade jag aldrig blivit jurist. Tack för din uppmuntran och alla utmaningar du haft förtroende att ge mig! Jag ser fram emot fortsatt arbete på byrån.

Detta examensarbete tillägnas min man och min dotter. Tack, Wille och Ingrid!

Karin Schånberg

Malmö 5 december 2008

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
BolV	Bolagsverket
HD	Högsta domstolen
MBL	Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
PRV	Patent- och registreringsverket
ÅRL	Årsredovisningslag (1995:1554)

1 Inledning

Redan innan en likvidator förordnas har ett aktiebolags likvidationsprocess varit i full gång en längre tid. I grunden finns ett bolag som av en eller annan anledning inte längre ska fortsätta sin verksamhet. Det kan vara ett enmansbolag med försumbar omsättning eller ett kupongbolag med spritt ägande, tusentals anställda och omsättning som en mindre stat. Oavsett vilket träder likvidatorn in i styrelsens och VD:s ställe och tar över hela rulljanssen av bolaget för att så snart möjligt avveckla det på smidigaste sätt.

Det finns ett klart och tydligt regelsystem för likvidatorn att följa, men som alltid kan oförutsedda situationer uppstå som inte reglerats i lag. *Vilka är likvidatorns arbetsuppgifter, och vad kan hända längs vägen? Hur ser likvidatorns ansvar ut och i vilka situationer kan det aktualiseras?* Detta är vad som ska utredas i uppsatsen, och naturligt nog är utgångspunkten likvidatorns och inte bolagets.

För att kunna besvara frågan är det oundvikligt att börja med en redogörelse av varför ett bolag likvideras, även om detta inte är uppsatsens knäckfråga. Mycket av det som sker under likvidatorns arbete hörör från likvidationsgrunderna och att inte beskriva dem inledningsvis skulle komplicera framställningen alltför mycket.

Min fiktiva läsare kommer under skrivandets gång vara någon som är väl insatt i juridisk terminologi och har ett intresse av att följa den praktiska gången i ett likvidationsförfarande och en nyfikenhet för de problem som likvidatorn kan stöta på i sitt dagliga arbete.

1.1 Metod

Den metod jag använder mig av brukar kallas rättsdogmatisk eller traditionell, juridisk metod, vilket innebär att en juridisk fråga utreds genom att lagstiftning, förarbeten, rättsfall och doktrin används. I detta fall är det Aktiebolagslagens 25 kap som står i centrum även om andra kapitel kommer att aktualiseras. Ett fåtal andra lagar kommer att besökas men enbart översiktligt eller genom hänvisning.

Uppsatsen består av fem kapitel. Inledning, metod, litteratur och avgränsning utgör det första. I det andra redogörs för bakgrunden till likvidation, sedan följer det ”normala” förfarandet i tredje kapitlet och i det fjärde har jag samlat en handfull situationer som är mer ovanliga. I det femte och sista kapitlet sammanfattas uppsatsen och den information som givits analyseras.

Som alltför ofta är fallet är det magert med rättsfall på förmögenhetsrättens område. Många tvister löses utanför rättssalen och faller därmed utanför

offentligheten. Några har jag dock skakat fram, och trots att flertalet av dem tillkom innan den senaste versionen av ABL trädde i kraft är de användbara då lagen endast i undantagsfall ändrades till innehållet med nya ABL 2005, i alla fall vad gäller avsnittet om likvidationer.

1.2 Litteratur

Bland de titlar som använts förtjänar särskilt två stycken att nämnas inledningsvis då de varit extra behjälpliga. Den första är Stefan Lindskogs *Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation* som är något av en modern klassiker på området. Trots att den är skriven innan den nya aktiebolagslagen togs i bruk är den mycket användbar och det är få frågor som inte får svar här.

Den andra titel jag vill nämna är *Likvidation. Praktisk handbok för aktiebolag* av Bengt Heinestam. Boken är, som titeln anger, mycket praktiskt inriktad och ger klara besked åt likvidatorer och andra som kan beröras av frågor om likvidation.

För tydlighetens skull vill jag förklara att *Aktiebolagslagen. En kommentar på internet* av Sten Andersson, Svante Johansson och Rolf Skog återfinns i Zeteos (fd Norstedts Juridik) lagkommentarer. Eftersom den enbart finns på internet saknas naturligt nog sidhänvisningar. Kommentaren finns i direkt anslutning till det lagrum den behandlar.

1.3 Avgränsning

Eftersom mitt perspektiv är likvidatorns och inte bolagets har jag lämnat en hel del åt sidan som rör bolagets situation innan likvidationsbeslutet. En stor del av litteraturen om likvidationer behandlar till exempel hur en kontrollbalansräkning ska upprättas och hur tillgångar ska värderas i samband med detta. Det har jag lämnat helt därhän.

Inte heller bolagsmännens ansvar, som när ansvarsgenombrott föreligger och liknande, tas upp i denna uppsats. Istället ligger tyngdpunkten på vad en likvidator ska tänka på och undvika för att likvidationen ska fortlöpa utan att bristtäcknings- och skadeståndsansvar för denne ska aktualiseras.

Vidare redogörs inte närmre för regelsystemet kring skadeståndsrätten eller problematiken kring olovliga värdeöverföringar. Enbart de lagrum m.m. som kan aktualiseras i samband med en likvidation berörs.

Slutligen vill jag påpeka att lagtext ger att flera likvidatorer kan förordnas i samma likvidation. För enkelhetens skull använder jag ordet i singular.

2 Varför likvidation?

Varför likvideras ett bolag? Svaret är enkelt men blir olika i olika situationer. För alla bolag är dock ett samma: att det ska läggas ned och de ekonomiska medel som finns i det ska tas fram, *realiseras*. Varför avvecklingen behövs kan däremot skifta. Vissa bolag är inte längre lönsamma och ägarna tänker koncentrera sig på något annat, andra ska läggas ned eftersom ägaren går i pension och inte kan eller vill överlåta bolaget, och ytterligare andra bolag befinner sig i ekonomiskt trångmål. Det är kanske den sista kategorin som de flesta tänker på och det är nog också anledningen till att likvidation av icke-jurister ofta blandas ihop med konkurs. Förfarandena har vissa likheter och behandlas inte sällan nära varandra i doktrin och lagtext men i likvidationsfallet har bolaget ett ekonomiskt överskott vilket sällan är fallet när ett bolag försätts i konkurs.

Bolag har alltså olika anledningar att gå i likvidation. Den skillnad som framstår som mest tydlig är att ägare i vissa fall själv avgör att likvidation ska ske medan det i andra fall sker tvångsvis. Uppsatsen ska redogöra för båda varianter. Grunderna för likvidation skiljer sig åt men förfarandet är detsamma. Jag redogör därför först för grunderna och sedan för processen.

2.1 Frivillig likvidation

Enligt ABL 25 kap 1 § är det bolagsstämman som beslutar att bolaget ska träda i likvidation. Detta är inte överraskande eftersom det då är ägarna som bestämmer om bolagets framtid. Frågan kan väckas av styrelsen men också av någon annan, till exempel en enskild aktieägare. Beslutet tas med enkel majoritet om bolagsordningen inte säger annat¹. Detta anser regeringen i propositionen till nya aktiebolagslagen vara oproblematiskt. Bolagsordningen kan föreskriva att alla aktieägare ska rösta för likvidation för att beslutet ska kunna tas, så länge det rör sig om frivillighetsfallen², men ABL ger alltså inget minoritetsskydd i denna fråga.

För att en aktieägare ska kunna bilda sig en korrekt uppfattning om huruvida likvidation av bolaget är rätt väg att gå innehåller den senaste aktiebolagslagen bestämmelser om vilken information som ska tillhandahållas vid stämman. Tidigare reglerades detta inte i ABL vilket regeringen i propositionen kallar för ”en brist”³. 25 kap 3 § stipulerar därför numer att förslaget till beslut ska innehålla uppgift om varför förslaget om likvidation lagts, vad det kan finnas för alternativ till detta förslag, från vilken dag likvidationen är tänkt att gälla, den beräknade tidpunkten för

---

¹ ABL 25 kap 2 §

² Proposition 2000/01:150 *Om likvidation av aktiebolag m.m.*, s 30

³ Prop. 2000/01:150 s 31

skifte, skifteslikvidens beräknade storlek och till sist, om det är möjligt, vem som föreslås utses till likvidator.

Det kan också vara så att förslaget om likvidation lagts fram vid en extra bolagsstämma och inte vid ordinarie årsstämma där årsredovisningen behandlas. I sådant fall ska aktieägarna, enligt nästföljande paragraf, också erhålla en redogörelse över bolagets ekonomiska läge med bland annat kopia av årsredovisning och revisionsberättelse.

Vem som ska upprätta förslaget framgår av 25 kap 3 § 1 st, och är den som har lyft frågan. Att detta kan bli betungande för en enskild aktieägare diskuteras i propositionen, men regeringen ser det inte som en bra lösning att ställa lägre krav på ett beslutsunderlag när det tas fram på detta sätt. Istället pekar man på att det alltid finns en möjlighet för enskilda att på stämma väcka förslag om att styrelsen ska upprätta beslutsunderlaget⁴. Nerep och Samuelsson anser i "Aktiebolagslagen, en lagkommentar" att det kan "vara lämpligt att styrelsen tar fram ett beslutsunderlag även i en sådan situation". Vidare menar de att styrelsen även om den inte själv upprättar förslaget normalt får anses skyldig att hjälpa till med den beräknade tidpunkten för skifte⁵.

Sveriges Advokatsamfund och Konkursförvaltarkollegiernas förening har i förarbetena till 2005 års ABL ställt sig tvekande till att beräknad tidpunkt för skifte och skifteslikvidens storlek ska uppges i förslaget till beslut eftersom detta kan vara svårt att uppskatta. Regeringen kommenterar detta med att "uppgifterna ibland måste få karaktären av förhållandevis grova uppskattningar"⁶.

När beslut att likvidation ska genomföras har fattats ska detta registreras i aktiebolagsregistret vilket är stämmans uppgift enligt 25 kap 8 §. De uppgifter som ska framgå av registreringen är desamma som den information som ska tillhandahållas vid stämman enligt 25 kap 3 §, och uppgift ska också finnas gällande från vilken dag likvidationen ska träda i kraft. Det kan vara omedelbart eller vid det senare datum som stämman eller bolagsordningen beslutat, se 25 kap 9 §.

2.2 Tvångslikvidation

Som synes är frivillig likvidation inte bemängt med så stora svårigheter även om konflikt kan uppkomma mellan aktieägare om beslutet inte är enhälligt. Snårigare är förfarandet vid tvångslikvidation som kan bli aktuell vid ett flertal fall. Det är antingen allmän domstol eller Bolagsverket som beslutar om likvidation och huvudregeln är att allmän domstol ska handlägga fall där tvister kan uppstå. Dessa är likvidation på grund av

---

⁴ Prop. 2000/01:150 s 32

⁵ Nerep Erik och Samuelsson Per, *Aktiebolagslagen: en lagkommentar: del 3: kapitel 23-32*, Thomson, Stockholm 2007, s 129

⁶ Prop 2000/01:150 s 28

kapitalbrist, aktieägares maktmissbruk (majoritetsmissbruk), att bolagsordningen föreskriver likvidation samt att ett konkursförfarande avslutas med överskott. De fall Bolagsverket handhar kan kallas försummelsefall då de uppkommer eftersom bolaget försummat att anmäla styrelse, VD, revisor eller särskild delgivningsmottagare, om revisionsberättelse eller årsredovisning inte inkommit som föreskrivet samt några andra fall som alla ges av 25 kap 11 § 1 st. Samtliga beslut och domar om tvångslikvidation gäller omedelbart, jfr 25 kap 9 §.

2.2.1 Kapitalbrist

Själva stommen i ett aktiebolag är dess egna kapital. Detta kan utgöras av kontanta medel eller apportegendom och ska vid registrering av bolaget alltid uppgå till minst 100 000 kr för privata bolag och 500 000 kr för publika⁷. Till grund för dessa bestämmelser ligger borgenärsskyddet som genomsyrar hela bolagsrätten. Erik Nerep beskriver tvångslikvidation på grund av kapitalbrist i ”Aktiebolagsrättslig analys: ett tvärsnitt av nyckelfrågor”⁸ som ”kapitalskyddets kärna”, tillsammans med tillskottsplikt och utbetalningsförbud. Kapitalskyddet, skriver Nerep, är ”i sin tur en reflex av en av aktiebolagsrättens portalprinciper, nämligen att aktieägarna inte personligen ansvarar för bolagets skulder”.

Hur mycket det egna kapitalet är ska registreras hos Bolagsverket. Så snart det finns anledning att misstänka, eller *skäl att anta* som lagtexten säger, att det faktiska egna kapitalet understiger hälften av det som har registrerats, vilket brukar kallas ”den kritiska gränsen”, är styrelsen skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning⁹. Detta ska ske genast. Detsamma gäller enligt 25 kap 13 § när ett utmätningsförsök hos bolaget visat sig bli resultatlöst.

Erik Nerep diskuterar uttrycket ”skäl att anta” och konstaterar att rekvisitet är av objektiv natur. Vad styrelseledamöter i ett krisdrabbat bolag faktiskt har gjort ska jämföras med hur en normalt aktsam fiktiv styrelseledamot förväntas handla. Denna fiktiva person förutsätts aktivt tillgodogöra sig information från framför allt bolagets ledning om bolagets skick och utveckling¹⁰.

NJA 1988 s 620, det så kallade *Snabbhaks-målet*, blir nu aktuellt då hovrätten där slår fast att ”bedömningen måste göras på objektiva grunder och det får inte vara avgörande hur den ena eller andra styrelseledamoten eller annan ansvarig subjektivt bedömer saken”. Högsta domstolen uttalar att en styrelse måste agera så fort den har kännedom om att bolagets ekonomi har försämrats eller misstanke fattats om att den kritiska gränsen har underskridits. Det går alltså inte att sitta och vänta på ett faktiskt besked om att så är fallet. Catarina af Sandeberg konstaterar i *Aktiebolagsrätten* att styrelsen har en skyldighet att vara extra uppmärksam när bolaget går med

---

⁷ ABL 1 kap 5,14 §§

⁸ Nerep Erik, *Aktiebolagsrättslig analys: ett tvärsnitt av nyckelfrågor* s 472

⁹ 25 kap 13 § 1st

¹⁰ Nerep 477ff

förlust och att en anledning till att det finns skäl att anta att kapitalbrist föreligger är att leverantörsskulder inte kan betalas¹¹.

Skulle kontrollbalansräkningen visa att misstanken hade fog ska styrelsen utan dröjsmål kalla till en första kontrollstämma då kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna läggs fram. Detta framgår av 25 kap 15 §.

Stämman har då två handlingsmöjligheter. Den kan besluta att bolaget ska försättas i likvidation direkt eller försöka läka bristen inom åtta månader då ny kontrollbalansräkning ska ha upprättats, mer om detta nedan. När denna tid har löpt ut måste kapitalet uppgå till minst det registrerade aktiekapitalet för att bolaget ska få återgå till sin ordinarie verksamhet. Gör det inte det, eller om en andra kontrollstämma inte hålls inom åtta månader, eller om revisor inte granskat den andra kontrollbalansräkningen och stämman inte beslutar att bolaget ska träda i likvidation är det styrelsens ansvar att ansöka om likvidation vid allmän domstol. Även en enskild styrelseledamot, den verkställande direktören, en aktieägare eller revisor kan ansöka om detta. Svante Johansson påminner i *Nials Svensk Associationsrätt* om att ansökning inte kan ske innan förfarandet med kontrollbalansräkning, bolagsstämma och åttamånadersfrist fullgjorts, och hänvisar till NJA 2002 s 112. Högsta domstolen undanröjde i detta rättsfall såväl tingsrätts som hovrätts beslut om att försätta ett bolag i likvidation eftersom man inte gett bolaget i fråga den tidsfrist för läkning av aktiekapitalet som det hade rätt till enligt ABL 13 kap 2 §, nu 25 kap 16 §¹².

Domstolens beslut om likvidation gäller omedelbart, jfr 25 kap 17 §, och man talar härmed om tvångslikvidation. Så länge stämman själv beslutar om likvidation vid den andra kontrollstämman är ju förfarandet fortfarande frivilligt.

I Proposition 2000/01:150 diskuteras att Svenska Revisorsamfundet SRS som remissinstans lämnat förslag om att kontrollbalansräkningen inte ska vara det enda utslagsgivande för ett bolag som råkat i svårigheter. En likviditetsprognos och bedömning av bolagets framtidsutsikter föreslås komplettera bilden så att ett företag inte tvingas i likvidation om det är möjligt att driva det vidare trots en kritisk kapitalbrist. Regeringen anser dock att borgenärsskyddet då inte skulle tillgodoses och avvisar därför förslaget¹³.

2.2.1.1 Läkning av kapitalbrist

af Sandeberg ger exempel på hur kapitalbrist i ett likvidationshotat bolag kan läkas under rådruksfristen. Det som känns närmst till hand är kanske att se till att aktiekapitalet täcks igen. Detta kan ske genom att aktieägare (eller annan) skjuter till kapital, men det får i sin tur inte leda till att bolagets

---

¹¹ Catarina af Sandeberg, *Aktiebolagsrätten*, Studentlitteratur, Pozkal, Polen 2007, s 240

¹² Svante Johansson, *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag*, Norstedts Juridik, Visby 2007, s 345

¹³ Prop. 2000/01:150 s 34

skuldpost ökar eftersom kontrollbalansräkningen då inte påverkas. Knut Rodhe skriver i *Något om aktieägartillskott* att det är viktigt att den som gör kapitaltillskottet ”i ett protokoll eller annan handling ger klart besked om åtgärdens karaktär, för framtida information”¹⁴.

Tillskottet får emellertid villkoras på olika sätt, exempelvis genom att bolagets ägare förbinder sig att återbetala beloppet när det finns fritt eget kapital och det är aktuellt med utdelning. Återbetalningskravet riktar sig då mot aktieägarna och inte mot bolaget som sådant.

Andra möjligheter är koncernbidrag, att förhandla med borgenärer som kan efterskänka skulder, nyemission till överkurs och minskning av aktiekapitalet¹⁵.

Det ovannämnda *Snabbhaks-fallet* ger ledning även i detta avseende.

Genom HD:s avgörande vet vi att det också går bra att läka kapitalbristen genom att någon gör en kapitaltäckningsutfästelse, alltså lovar att skjuta till pengar så snart den kritiska gränsen överträds. Det krävs då att den som gör utfästelsen är betalningsduglig (vilket i sig är komplicerat, en säkerhet kan vara att rekommendera), att denna person saknar rätt att ta tillbaka utfästelsen samt att beloppet går att kräva utan att den som gjort utfästelsen då kan ställa krav som går i strid med dessa förhållanden¹⁶.

2.2.2 Aktieägares maktmissbruk

Denna likvidationsgrund aktualiserades nyligen genom den s.k. Trustor-affären. 1997 köptes majoriteten av det svenska aktiebolaget Trustor av engelsmannen Lord Moyne för bolagets egna pengar vilket möjliggjordes av att köpeskillingen skulle erläggas med fem dagars eftersläpning. Den tiden var fullt tillräcklig för att Trustors hela kapital skulle kunna överföras till en engelsk bank. På utsatt dag betalades köpeskillingen på 200 miljoner kronor till säljaren. Än idag saknas ca 80 miljoner kronor. Denna händelse föranledde en ny bestämmelse i ABL, 25 kap 23 §, som jag får anledning att återkomma till nedan.

Avsnittet om aktieägares maktmissbruk omfattar tre paragrafer, 25 kap 21-23 §§, under rubriken ”Tvångslikvidation och inlösen på grund av majoritetsmissbruk”. Den första stipulerar att aktieägare som tillsammans innehar tio procent av samtliga aktier kan väcka talan i allmän domstol om att bolaget ska gå i likvidation om en aktieägare uppsåtligen har medverkat till en överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. För att bolaget ska försättas i likvidation krävs dock ytterligare anledning, till exempel att missbruket varat under lång tid.

Enligt ”Aktiebolagslagen. En kommentar på internet” av Sten Andersson, Svante Johansson och Rolf Skog, skulle missbruket kunna bestå i att en eller flera ägare som tillsammans har en majoritet av aktierna i ett bolag fattar

---

¹⁴ Rodhe Knut, *Något om aktieägartillskott*, i *Studier i bolags- och krediträtt. Skrifter i urval 1944-1989*, Norstedts, Göteborg 1989, s 385

¹⁵ af Sandeberg s 244ff

¹⁶ af Sandeberg s 247

beslut i strid med likhetsprincipen i ABL 7 kap 47 § eller att en majoritetsägare påverkar bolagsledningen utanför stämman och därigenom medverkar till att ledningen fattar beslut som innebär missbruk¹⁷. Nerep och Samuelsson påpekar att det ”kan antas att problematiken gör sig särskilt gällande i fåmansbolag” samt att det får antas att åtgärden att begära ett bolag i likvidation på grund av majoritetsmissbruk är ett slags *ultima ratio* eftersom bestämmelsen aldrig tillämpats av hovrätt eller HD. Förmodligen beror detta på att det finns flera andra, mindre ingripande åtgärder att tillgripa för aktieägare som anser sig åsidosatta¹⁸.

Ett alternativ till att begära bolaget i likvidation enligt ovan är att jämte 25 kap 22 § istället, via allmän domstol, kräva att bolaget ska lösa in de sökandens aktier. Domstolen fastställer då en tid inom vilken detta ska ha skett, och följer bolaget inte rättens beslut kan domstolen i detta läge på den aktieägares talan vilken inte fått sina aktier inlösta tvångslikvidera bolaget. Enligt andra stycket i aktuell paragraf är möjligheten till inlösen endast gångbar om täckning av bolagets aktiekapital efter att aktierna lösts in inte understiger den kritiska gränsen, alltså halva det registrerade aktiekapitalet. Detta är naturligtvis en del av aktiebolagslagens borgenärsskydd.

Nu tillbaka till Trustor-affären. I Stockholms fondbörs rapport ”Trustor – händelser och slutsatser” påtalade utredningen att den ägare som utövat majoritetsmissbruk har möjlighet att fortsätta göra detta under tiden frågan prövas av rätten¹⁹. Regeringen föreslår därför i propositionen till den nya aktiebolagslagen att en syssloman ska kunna förordnas av rätten med omedelbar verkan för att, liksom en tillfällig likvidator, träda i styrelsens och verkställande direktörens ställe så att ”kompetenskonflikter mellan sysslomannen och styrelsen [kan] undvikas”. Denna syssloman förvaltar bolaget tills domstolens beslut om likvidation av bolaget vunnit laga kraft²⁰. Detta blev sedan den nya, tredje paragrafen under rubriken.

2.2.3 Bolagsordningen föreskriver likvidation

Denna likvidationsgrund förefaller tämligen okomplicerad, men enligt Johansson ovanlig i praktiken.²¹ Ett aktiebolags ryggrad är bolagsordningen och så länge det inte strider mot ABL:s tvingande regler är det fritt fram att föreskriva vad stämman ska besluta. Det kan till exempel vara att bolaget ska likvideras om det efter en viss tid inte har en viss omsättning, enligt ”Aktiebolagslagen. En kommentar på internet”. Det är som vanligt stämman som beslutar att bolaget ska gå i likvidation, men om den handlar i strid med bolagsordningen och inte tar beslutet kan Bolagsverket, styrelse,

---

¹⁷ Kommentaren påpekar också att talan enligt 25 kap 21 § handläggs som ett tvistemål och att beslut sker genom dom

¹⁸ Nerep och Samuelsson s 236f

¹⁹ *Trustor: händelser och slutsatser: rapport från en av Stockholms fondbörs tillkallad utredning*, Stockholms fondbörs, Stockholm 1998

²⁰ Prop 2000/01:150 s 51

²¹ Johansson, s 343

styrelseledamot, verkställande direktör, eller enskild aktieägare ansöka om att allmän domstol lyfta frågan och beslutet gäller sedan omedelbart. Denna likvidationsgrund kan alltså vara underlag för antingen frivillig likvidation eller tvångslikvidation.

2.2.4 Konkursförfarande avslutas med överskott

Likvidation blandas ofta ihop med konkurs. Det är inte så underligt med tanke på att båda förfarandena genomförs eftersom ett bolag ska upphöra och båda handlar om bolagets ekonomiska medel. Dessutom kan konkurs och likvidation föregå varandra, och det är det som avses i 25 kap 50, 51 §§. Båda lagrummen tar sikte på bolag som gått i konkurs och där resultatet blivit att medel kvarstår. Även här gäller att stämman ska fatta likvidationsbeslutet och underlåter stämman att göra detta blir det Bolagsverkets uppgift. 25 kap 51 § ger också lösningen på det fall att ett bolag som var i likvidation när konkursen inträffade fortfarande har ett överskott när konkursen avslutas. Den likvidationen ska då återupptas²².

2.2.5 Försummelsefallen

Enligt aktiebolagslagen 25 kap 11 § är varje bolag skyldigt att anmäla styrelse, verkställande direktör, särskild delgivningsmottagare (för det fall att ingen företrädare för bolaget går att nå inom landet, en person som är bosatt här ska då bemyndigas att ta emot delgivning för bolaget) och revisor. Det ska också lämna bland annat årsredovisning och revisionsberättelse till Bolagsverket liksom några andra uppgifter. Om bolagets företrädare försummar denna skyldighet ska Bolagsverket besluta att det aktuella bolaget ska gå i likvidation²³. Likvidationsförfarandet blir här alltså ett kraftigt påtryckningsmedel för att se till att aktiebolagen sköts och att ABL följs. Regeringen skriver i propositionen att ”bestämmelserna om tvångslikvidation utgör viktiga instrument för att upprätthålla aktiebolagens krav i dessa avseenden”²⁴.

Beslutet om likvidation på grund av försummelse är dock inte ofrånkomligt. 25 kap 11 § 2 st ger att ett företag som hör sammat Bolagsverkets varning och inkommit med begärda uppgifter under handläggningstidens gång, samt betalat de avgifter som påförts dem, kommer undan likvidationsbeslutet.

Försummelsefallen handläggs som nämnt av Bolagsverket och inte av allmän domstol som i övriga fall. Detta är en kompetensuppdelning som består sedan mitten av 1990-talet²⁵. Bakgrunden till uppdelningen är att alla likvidationer handlades av allmän domstol fram till dess, då otvistiga fall

---

²² Lagrummen diskuteras utförligt i NJA 1993 s 579

²³ Kallas av Sandström för ”likvidation som passivitetspåföljd”, s 372.

²⁴ Prop. 2000/01:150 s 52

²⁵ Prop 2000/01:150 s 53

ansågs kunna handläggas av Patent- och registreringsverket, sedermera Bolagsverket. Regeringen anser uppdelningen vara väl avvägd, medan Aktiebolagskommittén föreslår att även tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen ska hamna på PRV:s bord, då ”många av de bolagsbestämmelser som föreskriver likvidation vid en viss tidpunkt eller en viss händelse [torde] vara mycket enkla att tillämpa”. Regeringen håller dock kvar vid uppfattningen dessa fall ska handläggas av allmän domstol eftersom även dessa ärenden inte sällan är tvistiga i något avseende.

Ett företag som in i det längsta försökte avhjälpa likvidationsbeslutet var Byggintressenter i Jönköping Aktiebolag (nedan kallat Byggintressenter) som försummat att redovisa korrekt årsredovisning och revisionsberättelse för räkenskapsåret 2000. PRV tog beslut om likvidation den 29 maj 2002. Att Byggintressenter överklagade beslutet berodde på att de samma dag, den 29 maj, faxade in de uppgifter som efterfrågats och menade att beslutet inte kunde anses ha blivit fattat förrän det expedierats, vilket skedde den 30 maj. PRV anförde att likvidationsbeslutet fattades när det antecknades på ärendets aktkappa, vilket var kl. 13.20 den 29 maj. Alla tre instanser gick på PRV:s linje. Handläggningen av ärendet ansågs ha avslutats när ärendet lämnades för expediering och endast avslutande åtgärder återstod²⁶.

---

²⁶ NJA 2005 s 167

3 Genomförandet av likvidationen

Ovan har redogjorts för vilka olika anledningar som kan vara grund för att ett bolag går i likvidation. Kort sagt kan det vara antingen stämman som beslutar detta, exempelvis då den förväntade omsättningen uteblivit eller ägaren går i pension och inte vill eller kan sälja bolaget, eller så sker det tvångsvis på grund av kapitalbrist, majoritetsmissbruk, bestämmelse i bolagsordningen, överskottskonkurs eller försummelse att anmäla olika saker till Bolagsverket.

Hur själva likvidationen går till blir föremål för detta kapitel. Vem får vara likvidator, vad ska göras och när? Det är naturligt att presentera förfarandet i den ordning handläggningen sker.

3.1 Val av likvidator

Som framgår av Kapitel 2 Varför likvidation? har ett bolag vid frivillig likvidation möjlighet att självt föreslå vem som ska utses till likvidator men det är Bolagsverket som förordnar och gör det formella valet. BolV har ingen skyldighet att följa bolagets förslag. Har ingen föreslagits så väljs en person som är kompetent för uppgiften, ofta en advokat eller en revisor. Möjligen framstår det som naturligt att en person med stor kännedom om företaget skulle handha likvidationen så att processen kan ske snabbt och smidigt, men så är sällan fallet. Jonas Reiner skriver i "Företag i kris" att det krävs särskilda skäl för att en person med stort aktieinnehav i det aktuella bolaget eller som haft stort bestämmande inflytande över detta ska förordnas²⁷, vilket också framgår av 25 kap 28 § 4 st. Regeringen uttrycker en bestämd uppfattning i propositionen i frågan och lägger vikt vid nödvändigheten av att "likvidationsinstitutet inte används för att sopa igen spåren efter oegentligheter som den tidigare bolagsledningen eventuellt har gjort sig skyldig till"²⁸. Någon liknande reglering fanns inte genom den tidigare aktiebolagslagen.

Ett generellt krav på att en likvidator skulle ha en särskilt kompetens, till exempel vara advokat, valde man att inte införa eftersom det ansågs bli för betungande²⁹.

Vid tvångslikvidation är det naturligtvis allmän domstol eller BolV som förordnar likvidator och då väljs uteslutande en advokat eller jurist vid ackordcentralen som ingår i kretsen av konkursförvaltare³⁰.

---

²⁷ Oppenheimer Bertil et al, *Företag i kris: vad en styrelseledamot, aktieägare, advokat och revisor bör tänka på*, Jure CLN, Stockholm 2003, s 462

²⁸ Prop. 2000/01:150 s 58ff

²⁹ ibid

³⁰ Heinestam Bengt, *Likvidation: praktisk handbok för aktiebolag*, Björn Lundén information, Näsvisen 2005, s 91

Den som är intresserad av att ta uppdrag som likvidator kan skicka in en intresseanmälan via BolV:s hemsida (www.bolagsverket.se) där det framgår att man i sin meritförteckning bland annat ska ange om man arbetar med obeståndsjuridik, tar uppdrag som konkursförvaltare och, om man är biträdande jurist, hur lång erfarenhet man har. Den som godkänns skrivs in i BolV:s register över likvidatorer. Registret beskrivs som ett arbetsregister som bygger på frivillig anmälan³¹.

3.1.1 Entledigande av likvidator

Den likvidator som så önskar eller har misskött sig i sitt uppdrag kan bli entledigad. Detta gäller både vid frivillig likvidation och tvångslikvidation. När önskemålet kommer från likvidatorn själv sker det formella beslutet av BolV och när entledigandet sker på grund av misskötsel av domstol. Den som entledigar ska också genast utse ny likvidator. Det framgår av ABL 25 kap 29 §. Nerep och Samuelsson menar att det sällan finns skäl att ifrågasätta en önskan om entledigande när den kommer från likvidatorn själv och att det ofta beror på personliga omständigheter att man inte kan utföra uppdraget på ett tillfredsställande sätt. Jäv, passivitet som väsentligen fördröjer förfarandet eller att det framkommit att likvidatorn utövat ett betydande inflytande över bolaget innan likvidationen är exempel på anledningar till att domstol kan fatta beslut angående entledigande. BolV, likvidatorn själv, aktieägare eller annan person vars rätt är beroende av likvidationen har ansökningsrätt i frågan³².

3.2 Likvidatorns roll

Så fort en likvidator har utsetts blir denna bolagets ställföreträdare i samtliga frågor, se 25 kap 30 §. Bolagsstämman behåller sin ställning under likvidationen enligt 25 kap 32 § men får endast fatta beslut i enlighet med ändamålet för likvidationen, alltså att avveckla bolaget och realisera tillgångarna. Den får inte besluta om vinstutdelning, tillsättande av styrelseledamöter eller ökning av aktiekapitalet om det inte är ett led i likvidationsförfarandet. Stämman har inte heller makten att entlediga likvidatorn men kan liksom aktieägare och andra som likvidationen berör ansöka om entledigande vid allmän domstol³³.

25 kap 30 § stipulerar alltså att likvidatorn träder i styrelsens och VD:s ställe så fort förordnande har skett. Detta innebär att ABL:s åttonde kapitel om styrelse, styrelseledamöter och verkställande direktör också gäller likvidator, liksom ÅRL. Likvidator ersätter också särskild firmatecknare, om sådan har utsetts, och om styrelse eller VD har utfärdat fullmakter åt andra upphör dessa förmodligen omedelbart. Stefan Lindskog skriver i

---

³¹ Blankett 804, se också Heidestam s 93

³² Nerep och Samuelsson s 250f

³³ Nerep och Samuelsson s 255

Aktiebolagslagen att rättsläget i detta fall är oklart, men att fullmakten borde anses indragen ipso jure i och med att likvidatorn tillträder. När en styrelses ledamöter byts ut innebär inte det att utfärdade fullmakter förlorar sin verkan, men när bolaget träder i likvidation upphör styrelsens kompetens vilket, enligt Lindskog, innebär att utfallet blir annorlunda³⁴.

Likvidatorn går alltså in och tar över hela driften av bolaget, men befogenheten begränsas av att de åtgärder som vidtas måste hålla sig inom ramen för likvidationen. Likvidatorn får inte driva verksamheten vidare om det inte är ”nödvändigt för en ordnad och ändamålsenlig avveckling”, enligt Nerep och Samuelsson³⁵. Likvidatorn får till och med en mer omfattande behörighet än styrelsen eftersom stämman inte kan påverka dennes handlande mer än att den kan föra fram sina synpunkter i en ansökan om entledigande till allmän domstol. Detta förhindrar naturligtvis inte likvidatorn att förhöra sig om stämmans åsikter när så kan vara lämpligt.

Skulle likvidatorn överskrida sin befogenhet prövas detta enligt ABL 8 kap 42 § som enligt rubriken behandlar kompetensöverskridande för styrelse, VD och särskild firmatecknare. Inte heller en likvidator får ju vidta en åtgärd som är ”ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en enskild aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller annan aktieägare” som det står i 8 kap 41 §.

Även 29 kap om skadestånd är tillämpligt i sammanhanget. Om likvidatorn skulle vara oaktsam eller till och med uppsåtligen skada bolaget kan denne bli skadeståndsskyldig. Mer om det nedan.

3.3 Redovisning för tiden innan förordnande

Det första som händer efter att beslut om likvidation fattats och en likvidator utsetts är att styrelsen och den verkställande direktören i bolaget genast ska upprätta en redovisning över allt som hänt under tiden mellan likvidationsbeslutet och förordnandet, och överhuvudtaget allt som inte tidigare redovisats för stämman. Likvidatorn ska kunna inträda i styrelsens och VD:s ställe och naturligtvis blir detta svårt, om inte snudd på omöjligt, om det är oklart vilka åtgärder som företagits under bolagets livstid fram till aktuellt datum. Att handlingarna läggs fram fortast möjligt är avgörande för att likvidatorn ska kunna välja den bästa vägen för avveckling, skriver Reiner³⁶. Är likvidationen frivillig finns det all anledning för ledningen att ha bokföringen i ordning så att likvidatorns ersättning inte blir högre än nödvändigt.

Redovisningen ska granskas av revisor och läggas fram på bolagsstämma varpå denna tar ställning till om ansvarsfrihet ska beviljas för styrelse och VD.

---

³⁴ Lindskog Stefan, *JF Kommentaren Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation*, 2 uppl, Juristförlaget Stockholm 1995, s 296

³⁵ Nerep och Samuelsson s 252ff

³⁶ Reiner s 426

3.4 Kallelse på okända borgenärer

Likvidatorns första uppgift är att ta reda på vilka skulder bolaget har och sedan inge ansökan om kallelse på okända borgenärer till BolV eller allmän tingsrätt som gör en införelse i Post- och Inrikes Tidningar. Bestämmelsen finns i 25 kap 34 §.

Denna del av förfarandet är central eftersom syftet med likvidationen är att avsluta alla affärer så att de ekonomiska medel som sedan finns kvar, efter att alla skulder betalats, kan delas ut till bolagets ägare.

Till ansökan om kallelse på okända borgenärer ska bifogas en lista över kända borgenärer. De som upptas på listan behöver alltså inte bevaka sin fordran. Den som inte listas har att bevaka sin fordran inom en tidsfrist om sex månader. Detta ges av lag (1981:131) om kallelse på okända borgenärer. Bevakning görs genom anmälan till BolV, och den som underlåter att göra det förlorar sin rätt att få skulden reglerad.

Huruvida fordran är känd eller ej är inte alltid helt klart. I NJA 1963 s 184 anförde käranden, en borgenär, att dennes fordran på bolaget inte varit känd för likvidatorn men väl för bolagets ledning vilket skulle innebära att den inte behövde bevakas. Fordran skulle alltså anses vara känd för bolaget såväl före som efter likvidatorns tillträde. Trots att borgenären inte varit upptagen på listan över kända sådana fick käranden rätt. En fordran av detta slag upphör därmed inte genom kallelseförfarandet³⁷.

3.4.1 Konkursbeslut

Om likvidatorn finner att bolaget saknar tillgångar som täcker skulderna eller till och med likvidationsförfarandet ska en ansökan om konkurs upprättas och likvidationsförfarandet avslutas, enligt 25 kap 36 §. Innan medel betalas ut är det alltså avgörande att likvidatorn har en klar bild över de tillgångar och skulder som finns. Har bolaget en skatteskuld kan denna dyka upp efter lång tid med risk för att det inte längre finns medel att använda. Andra problem som kan uppstå är att bolaget är indraget i en rättslig process och att skadeståndskrav eller annat aktualiseras sent i likvidationsförfarandet. Det kan visa sig att företaget i sin verksamhet har använt miljöfarligt avfall som måste tas om hand omedelbart vid äventyr av att det annars påförs kraftiga ekonomiska sanktioner i miljömål. Som synes finns en mängd olika fallgropar redan i början av likvidationsförfarandet, och Heinestam är behjälplig med en utförlig lista över åtgärder han föreslår att den nyligen förordnade likvidatorn vidtar för att få en fullständig bild av bolagets situation³⁸. Att kontrollera med Vägverket och Inskrivningsmyndigheten om fordon eller fastigheter finns registrerade i bolagets namn är exempel på en sådan åtgärd.

---

³⁷ Reiner s 427

³⁸ Heinestam s 103

3.5 Avveckling av rörelsen

När kallelse har utfärdats enligt ovanstående och likvidatorn har skaffat sig en god bild av företagets tillgångar och skulder är det dags för själva huvudpunkten i förfarandet, att realisera tillgångarna och betala skulderna. Detta regleras i ABL 25 kap 35 §. Likvidatorn ska snarast möjligt ”förvandla bolagets egendom till pengar”, antingen genom försäljning på offentlig auktion eller på annat sätt som befinns lämpligt. Heinestam menar att försäljning via offentlig auktion nog tillhör ovanligheterna och att tillgångar, i alla fall i fåmansbolag, brukar avyttras genom vanlig försäljning³⁹.

Vissa tillgångar bör säljas mer skyndsamt än andra. Så är till exempel fallet med värdepapper vars värde fluktuerar betydligt mer än fasta inventarier eller fordon. Att underlåta att avyttra aktier så snart likvidationen inleds kan innebära att likvidatorn blir skadeståndsskyldig om ersättningen blivit lägre än den hade varit vid en tidigare försäljning. Värdet kan naturligtvis även höjas under den period värdepappren stannar i bolaget, och då kan likvidatorn ”i bästa fall få lite beröm”⁴⁰. Skulle alla aktieägare vara överens om att värdepapper som finns bland tillgångarna ska kvarstanna i bolaget under likvidationen bör detta beslut dokumenteras, om inte annat så i bevishänseende för likvidatorns skull.

3.5.1 Fortsatt drift

Realisering av tillgångar ska alltså enligt 25 kap 35 § ske snarast möjligt, men av andra meningens framgång att rörelsen får fortsättas om det bidrar till en mer gynnsam avveckling av bolaget. Lagtexten ger också exemplet att det kan behövas för att anställda ska få skälig tid att skaffa sig ny anställning. Framför allt i större bolag är just detta något som kan få en likvidation att dra ut på tiden. Att bolaget ska avvecklas ger inte rätt till undantag från förhandlingsplikt enligt MBL eller varselplikt enligt främjandelagen⁴¹.

Även andra anledningar kan föranleda beslut om att bolaget bör drivas vidare under likvidationen. Vid tvångslikvidation i försummelsefallen kan det enklaste och mest lukrativa vara att överlåta hela bolaget i ett stycke till ny ägare varför det då kan vara förmånligt att låta arbetet fortgå utan avbrott under tiden fram till försäljning. Även att tillgångar av goodwill-karaktär eller andra immateriella värden går förlorade om rörelsen inte fortsätts måste tas i beaktande när likvidatorn fastställer likvidationsplanen. Nerep och Samuelsson menar att det i sådant fall är ”närmast en skyldighet för likvidatorn att fortsätta driften av bolagets verksamhet och parallellt härmed utarbeta en avvecklingsplan som möjliggör ett bibehållande av sådana

---

³⁹ Heinestam s 99

⁴⁰ Heinestam s 100

⁴¹ Heinestam s 101

värden i största möjliga mån”⁴². Reiner påpekar väsentligheten i att alltid kontrollera att företagsförsäkring finns när rörelsen drivs vidare under likvidationen⁴³.

3.6 Redovisning under likvidationen

Likvidatorsuppdraget består till stor del av att upprätta en mängd olika handlingar. Förfarandet ska vara transparent och följa en given ordning. I linje med detta ligger 25 kap 37 § som behandlar redovisning under likvidationen.

För varje räkenskapsår ska likvidatorn upprätta en årsredovisning att lägga fram på årsstämman. Då likvidatorn trätt i styrelsens ställe gäller bland annat ÅRL och ABL 7 kap även denne. 25 kap 37 § innehåller dock vissa undantag från nämnda regler samt några värderingsprinciper att tillämpa.

Årsredovisningen ska granskas av revisor. 25 kap 31 § ger att uppdraget som revisor inte upphör i och med att likvidationsförfarande inleds. Årsredovisningen ska läggas fram för årsstämman i sedvanlig ordning, och beslut ska då också fattas om huruvida likvidatorn beviljas ansvarsfrihet eller ej, enligt 7 kap 11 § 3.

3.6.1 Förseningsavgifter

Då ÅRL gäller i ovanstående fall måste också 8 kap 5 § i nämnda lag beaktas. Lagrummet behandlar förseningsavgifter för sådant bolag som försummat att inge bestyrkta kopior av årsredovisning och revisionsberättelse senast sju månader efter räkenskapsårets utgång. Avgiften är enligt 8 kap 6 § 10 000 kr för publika bolag och 5 000 kr för privata bolag. Mer än en förseningsavgift kan påföras.

Vid likvidation är ÅRL 8 kap 7 § högst relevant. Innan nya ABL trädde i kraft var nämligen likvidationsbolag undantagna från skyldigheten att betala förseningsavgifter. I proposition 2000/01:150 anger regeringen som skäl för detta att Lagrådet i sitt yttrande inför prop. 1994/95:67 anfört att ”syftet med förseningsavgifter knappast kan göra sig gällande sedan ett bolag har gått i likvidation”⁴⁴. Undantaget gäller idag enbart tiden före likvidation. Det är inte motiverat att likvidationsbolag helt ska undantas från bestämmelsen anser regeringen⁴⁵. Till skillnad från Aktiebolagskommittén som menar att även tiden innan likvidation ska omfattas resonerar regeringen om att det är den tidigare styrelsen som är ansvarig för redovisning före likvidationsbeslut, och då det inte sällan är just avsaknad av styrelse som är

---

⁴² Nerep och Samuelsson s 259

⁴³ Reiner s 428

⁴⁴ Prop 2000/01:150 s 60

⁴⁵ Ibid.

grund för själva likvidationen skulle det vara orimligt att av likvidatorn kräva redovisning för denna tid. Kort sagt är likvidatorn enligt nu gällande rätt skyldig att inge årsredovisning och revisionsberättelse för tiden efter likvidationsbeslut inom sju månader efter räkenskapsårets utgång för att inte drabbas av förseningsavgifter, och därigenom ådra bolaget ytterligare ekonomisk skuld.

3.7 Skifte

När tidsfristen för borgenärer att göra sin fordran gällande efter kallelse gått ut och alla skulder har reglerats är det dags för likvidatorn att skifta bolagets kvarvarande tillgångar, den så kallade skifteslikviden. Varje aktieägare ska då få så mycket av skifteslikviden som motsvarar dennes aktieinnehav i bolaget. Åtgärden regleras i ABL 25 kap 38 § som ger de två förutsättningar beskrivna ovan.

Paragrafens andra stycke medger dock undantag från kravet på skuldreglering. Pengar kan sättas undan för det fall att en skuld ännu inte har kunnat betalas. Bolaget kan befinna sig i en pågående tvist där ett skadestånd kan komma att utdömas till motpartens fördel, eller en skuld har ännu inte förfallit till betalning. I detta sista fall kan man tänka sig att revisorn ännu inte fakturerat för sitt avslutande arbete eller liknande.

Skulle likvidatorn underlåta att avsätta medel för kommande betalningar är det stor risk att denne kommer att drabbas av bristtäckningsansvar eller skadeståndsanspråk. Den samma blir konsekvensen om skifte sker innan okända borgenärens tidsfrist löpt ut eller de skulder som är kända och förfallna inte har reglerats⁴⁶.

Skiftet innebär inte i sig att aktieägarna får ut de ekonomiska medlen. Utbetalningen, som kallas utskiftning, kan komma att göras vid ett senare tillfälle. När det ska ske regleras inte av ABL utan faller inom likvidatorns ansvarsområde. Det är därför oproblematiskt om likvidatorn satt undan för mycket pengar för framtida skuldbetalningar eller om bolaget av någon anledning efter skiftet får in medel som inte förväntats. Det i sin tur skulle kunna bero på en rättslig tvist som avgörs till bolagets förmån. Inte heller delutskiftning, eller förskottsutskiftning som det också kallas, regleras i lag. Johansson menar att det inte borde finnas något hinder för likvidatorn att utskifta delar av skifteslikviden om det står klart att likvidationen kommer att avslutas med ett ”betydande överskott”⁴⁷.

Även här kan bolagsordningen göra sig påmind. Det finns nämligen inget som hindrar att skifteslikviden föreskrivs skänkas till viss del eller i sin

---

⁴⁶ Nerep och Samuelsson s 264

⁴⁷ Johansson s 356-7. Johansson föreslår att sådan utskiftning bör behandlas i analogi med reglerna för förtäckt vinstutdelning.

helhet till välgörande ändamål, eller att den ska fördelas på annat sätt än enligt ägarnas aktieinnehav.

Skiftet sker vanligtvis i pengar men även reella tillgångar kan tänkas eller fungibel egendom, som aktier. Lindskog skriver även att en särskild fråga är om likvidatorn kan skifta egendom med samäganderätt till samtliga aktieägare. Han menar att det då borde krävas samtycke bland ägarna⁴⁸.

I samband med skiftet kan det vara lämpligt att avsluta bolagets samtliga bankkonton, avregistrera bolaget för moms, f-skatt och annat. Inget sådant får ju finnas kvar när bolaget har upphört.

3.7.1 Kontroll av aktieinnehav

Innan utbetalning av medel sker bör likvidatorn på ett eller annat sätt kräva bevisning för att en aktieägare faktiskt har det aktieinnehav som påstås. I avstämningsbolag görs detta enklast genom en kontroll av aktieboken och i kupongbolag genom att ägarna uppvisar aktiebrev. Heinestam påminner om att ett dödande av aktiebrev kan ta över ett år, varför likvidatorn gärna kan kontrollera att alla aktiebrev står att finna i likvidationens inledningsskede⁴⁹. På varje aktiebrev ska antecknas att utskiftning gjorts, hur mycket som betalats för det aktuella aktiebrevet samt när. Görs utskiftning vid flera tillfällen, så kallad delutskiftning, ska varje tillfälle noteras på aktiebrevet⁵⁰.

3.7.2 Klander av skifte

När skiftet har gjorts är likvidationen i sitt slutskede och det kvarstår för likvidatorn att göra en slutredovisning och sedan upphör bolaget.

Innan detta sker får man dock vara beredd på att en aktieägare kan anse sig förfördelad vid skiftet och alltså inte tycker sig ha fått så stor del av skifteslikviden som hon eller han har rätt till. Missnöjet kan också grunda sig på att skiftet inte har gått till på rätt sätt, att 25 kap 38 § inte har beaktats i tillbörlig utsträckning, att en aktieägare har blivit otillbörligt gynnad eller annat⁵¹.

Utskiftning är, vid sidan av skuldreglering, den enda utbetalningstyp som är tillåten vid likvidation och för att den ska ske lagligen måste alla skulder ha reglerats eller medel satts undan för desamma. Har utskiftning skett i strid med 38 §, eller bolagsordningen eller ABL i övrigt, uppkommer återbäringsplikt för mottagaren oavsett om denne varit i god eller ond tro⁵².

---

⁴⁸ Lindskog, s 334

⁴⁹ Heinestam s 105, samt lag (1927:85) om dödande av förkommen handling

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Nerep och Samuelsson s 265

⁵² Andersson Jan, *Kapitalskyddet i aktiebolag. En lärobok*. 5 uppl. LitteraturCompagniet AB, Stockholm 2005, s 146

Klander kallas i lagtexten för *talán mot skifte* och regleras i 25 kap 39 §. Preskriptionstiden är tre månader från den dag då slutredovisning lagts fram på bolagsstämma och talan riktas mot bolaget, inte mot likvidatorn. Endast aktieägare som äger aktier vid denna tidpunkt är taleberättigade. Skulle den klagande vinna bifall till sin talan uppstår situationen att en aktieägare fått för lite samtidigt som någon annan fått för mycket. Detta aktualiserar 39 § 2 st, att den som fått stor del av skifteslikviden ska återbära överskjutande del jämte ränta. Vid det fall att den återbäringskyldiga inte har möjlighet att betala till fullo kan bristtäckningsansvar uppstå för personer som medverkat till det felaktiga skiftet. Detta kan naturligtvis vara likvidatorn, men även andra som påverkat resultatet i någon mån. För att bristtäckningsansvar ska uppstå krävs att uppsåt eller oaktsamhet kan bevisas, skriver Nerep och Samuelsson⁵³. Förhållandet till ABL 17 kap om olovlig värdeöverföring utvecklas nedan under ”Speciella situationer”.

3.8 Slutredovisning av likvidationen

Likvidatorns sista åtgärd (förutsatt att inget oförutsett händer i form av att till exempel ekonomiska medel inflyter eller krävs av bolaget efter dess upphörande) är att upprätta en slutredovisning. Denna ska innehålla uppgifter om allt som hänt i bolaget sedan det trädde i likvidation (så kallad förvaltningshandling) samt skifteshandling.

Nerep och Samuelsson är behjälpliga här med en utförlig lista över punkter förvaltningsberättelsen bör innehålla. Dessa är bland annat en bakgrundsbeskrivning av likvidationen, alltså varför bolaget alls försattes i likvidation, de åtgärder som likvidatorn har vidtagit, omständigheter kring kallelsen på okända borgenärer, eventuella tvistiga fordringar och skadeståndsanspråk, en utförlig beskrivning av skiftet och slutligen likvidatorns egna ersättningsanspråk⁵⁴.

Slutredovisningen ska så snart möjligt efter upprättandet överlämnas till revisorn för granskning och sedan läggas fram på bolagsstämma där beslut också ska fattas angående ansvarsfrihet för likvidatorn.

Åtgärderna föreskrivs i ABL 25 kap 40 §, och markerar slutpunkten för likvidatorns arbete. Endast avregistrering kvarstår.

3.8.1 Bolagets upphörande

Så fort likvidatorn har utfört sin slutredovisning har bolaget formellt upphört, enligt 25 kap 41 §, vilket alltså likvidatorn ska anmäla för registrering i aktiebolagsregistret.

---

⁵³ Jämför ABL 17 kap 2 §. Se även Nerep och Samuelsson s 265.

⁵⁴ Nerep och Samuelsson s 268

Huruvida bolaget i egentlig mening helt upphört är dock inte självklart. Det finns situationer där bolaget får anledning att återigen uppträda som part. Några kommer att återfinnas nedan under rubriken ”Speciella situationer”.

4 Speciella situationer

I föregående kapitel redogjordes för hur själva likvidationsprocessen ser ut. Likvidatorn ska, i grova drag, i god ordning ansöka om kallelse på okända borgenärer, betala alla bolagets skulder, realisera de tillgångar som finns, noggrant redovisa sitt arbete och dela ut skifteslikviden.

Detta är gången för det ”normala” likvidationsförfarandet, men det kan uppstå situationer som förtjänar en närmare redogörelse. Denna uppsats har, som nämnts i inledningen, fokus på likvidatorn och inte bolaget och jag vill därför uppmärksamma några speciella situationer likvidatorn kan ställas inför i sitt arbete.

Dessa situationer är fortsatt likvidation, upphörande av likvidation och likvidatorns bristtäcknings- och skadeståndsansvar.

4.1 Fortsatt likvidation

Under rubrik 3.7 Skifte påtalas att ekonomiska medel kan inflyta till ett bolag i likvidation där utskiftning redan genomförts vilket skulle vara oproblemiskt eftersom likvidatorn då har att dela ut de extra medel som inkommit.

Riktigt så enkelt är det inte alltid. Ovanstående berör situationen att utskiftning ägt rum, men inte att bolaget redan har avregistrerats. Om så har skett och medel därefter inflyter måste likvidationen återupptas. Även andra anledningar till fortsatt likvidation finns, de tre nedan har jag hämtat hos Lindskog. Oavsett anledning är det likvidatorn som fattar beslutet om huruvida likvidationen ska fortsätta och oavsett beslut kan missnöjda aktieägare föra talan om entledigande eller driva en skadeståndsprocess mot denne⁵⁵.

En likvidator som inte vill fortsätta sitt uppdrag i och med att likvidationen fortsätter kan begära att entledigas, se 3.1.1 ovan. Om likvidatorn kvarstår ska beslutet att fortsätta likvidationen registreras och kallelse till bolagsstämman ske så att aktieägarna kan informeras om situationen och ny revisor eventuellt väljas, jfr 25 kap 44 §. Ny årsredovisning ska upprättas men begränsas till att beröra det som föranlett likvidationsåtgärden. Detta gäller naturligtvis hela det fortsatta arbetet varför till exempel någon ny kallelse på okända borgenärer inte ska utfärdas. Endast de åtgärder som föranleds av anledningen till den fortsatta likvidationen ska vidtas.

---

⁵⁵Lindskog Stefan, s 353

4.1.1 Ekonomiska medel inflyter till bolaget

Skulle detta inträffa måste likvidatorn ta ställning till om fortsatt likvidation av bolaget skulle kosta mer än det smakar, med andra ord om åtgärden skulle kosta aktieägarna mer än de skulle få. Lindskog skriver att ”likvidatorn bör ha rätt att helt formlöst avveckla tillgången på lämpligt sätt”⁵⁶ om tillgången är av begränsat värde och kallar föreskriften om att likvidation ska fortsätta i detta fall för en presumtion snarare än ett imperativ.

När situationen är mer tveksam på grund av tillgångens värde kan det vara lämpligt att inhämta aktieägarnas samtycke innan beslut fattas eftersom likvidatorn annars egenhändigt fattar beslut om värden som tillhör dem. Johansson påminner om möjligheten att skänka pengarna till Allmänna arvsfonden enligt 25 kap 44 §⁵⁷. Ovanstående kan också aktualiseras av att en aktieägare inte inom fem år begär ut sin del av skifteslikviden och dennes fordran därför preskriberas, jfr 25 kap 42 §.

I det fall att en tillgångs värde är osäkert bör likvidatorn också inhämta aktieägarnas åsikt, menar Lindskog⁵⁸, och tar exemplet med en tvistig fordring. Vill aktieägarna inte ställa medel för åtgärderna till förfogande ska likvidatorn försöka sälja tillgången istället, och går inte det ”finns den inte” och det finns överhuvudtaget inte anledning att fortsätta likvidationen.

4.1.2 Borgenär kräver skuldreglering, eller talan väcks mot bolaget

Om det motsatta istället sker och en aktieägare för sent kräver sin del av skifteslikviden, eller om något annat krav på bolaget dyker upp efter att likvidationen har avslutats har likvidatorn att välja mellan två möjligheter. Antingen kan fordringsägaren hänvisas till att tidsfristen för kallelse på okända borgenärer gått ut och fordran därmed preskriberats alternativt att femårsfristen för aktieägaren enligt 25 kap 42 § gått ut, eller begära att bolaget ska försättas i konkurs. Detta kan tyckas märkligt men kan bli likvidatorns åtgärd om skulden visar sig ha varit känd för bolaget men ändå inte reglerats. Även borgenären kan begära företaget i konkurs, att det upphört utgör inte hinder, enligt Heinestam⁵⁹.

Skulle talan väckas mot bolaget är det inte säkert att det är i aktieägarnas intresse att fortsätta likvidationen. Lindskog menar dock att det är av allmänt intresse att den som har ett anspråk också får föra sin talan och att detta ligger helt i linje med principen om att ett bolag som inte klarar att betala sina skulder ska upplösas genom konkurs och inte genom likvidation⁶⁰.

---

⁵⁶ Lindskog s 354

⁵⁷ Johansson s 357f

⁵⁸ Lindskog s 357

⁵⁹ Heinestam s 143

⁶⁰ Lindskog s 354f

Här aktualiseras ett intressant problem, nämligen att det faktum att talan väcks mycket väl kan föranleda återbäringsansvar för aktieägarna. Det borde alltså finnas intresse hos aktieägarna att tillskjuta medel för att fortsätta likvidationen⁶¹.

Detta är också i högsta grad relevant för likvidatorn. Lindskog diskuterar huruvida bristtäckningsansvar kan aktualiseras, medansvar uppstå eller skadeståndsskyldighet föreligga. Slutsatsen blir att ett skifte har varit lagligt om den anledning som aktualiserade den fortsatta likvidationen inte förelåg vid utskiftningstidpunkten. För aktieägarna gäller ett strikt återbäringsansvar vilket innebär att de kan bli återbäringskyldiga om omständigheten förelåg även om den var okänd.

Angående medansvaret menar Lindskog att aktieägare som inte vidtar åtgärder för att avstyra en rättslig process som visat sig medföra stora kostnader och alltför tveksam utgång skulle kunna få bära medansvar med stöd av 25 kap 19 §. Likvidatorn ska inte alls driva den här typen av process och om likvidationen fortsätter trots att bolaget borde försättas i konkurs kan skadeståndsskyldighet komma ifråga eftersom det förutsätter överträdelse av ABL eller bolagsordning⁶².

4.1.3 Andra likvidationsåtgärder

Denna rubrik ges ett brett omfång av Lindskog som menar att varje åtgärd som kräver att bolaget har en ställföreträdare omfattas⁶³. Även här bör likvidatorn förhöra sig med aktieägarna om det finns intresse hos dem av att tillskjuta medel för att betala likvidationskostnaderna. Om inte borde likvidatorn ansöka om att försätta bolaget i konkurs⁶⁴.

När ett bolag försätts i konkurs under pågående likvidation blir den likvidator som var förordnad vid konkursens början företrädare för bolaget som konkursgäldenär⁶⁵. En likvidator får alltså vara förberedd på att uppdraget kan ändra karaktär.

4.2 Upphörande av likvidation

Ovan, i avsnitt 3.2 Likvidatorns roll, har jag redogjort för förhållandet mellan stämman, styrelse och likvidator. Formellt behåller stämman sin beslutanderätt enligt 25 kap 32 §, men den får alltså inte besluta om annat än sådant som ligger i linje med likvidationens ändamål, och har inte makt att avsätta likvidatorn. På så sätt är likvidatorns ställning starkare än styrelsens och VD:s.

---

⁶¹ För en utveckling av detta se Lindskog s 357

⁶² Lindskog s 357f

⁶³ Lindskog s 355

⁶⁴ Lindskog s 357

⁶⁵ Johansson s 358. Se också ABL 25 kap 49 §

Vad stämman däremot kan göra är besluta om likvidationen ska upphöra så att bolaget kan fortsätta sin verksamhet. Likvidatorn kan då inte gå emot stämmans vilja utan ska utföra de uppgifter som föranleds av åtgärden. Vad detta innebär ska beskrivas i det följande.

Under arbetets gång kan alltså likvidatorn nås av beskedet att aktieägarna önskar avbryta likvidationen. Förutsättningarna för detta ges av ABL 25 kap 45 §. Bolaget får inte ha gått i likvidation på grund av Bolagsverkets beslut, de så kallade försummelsefallen, eller på grund av bestämmelse i bolagsordningen. Utskiftning får inte heller ha ägt rum. Däremot går det bra att avbryta likvidationen om den beror på att kontrollstämma inte hållits i rätt tid eller att aktiekapitalet inte läkts vid den andra kontrollstämman, eller om bolaget gått i likvidation efter överskottskonkurs, samt om det var bolagsstämmans beslut att bolaget skulle likvideras.

Lindskog diskuterar huruvida det kan anses att bolagsstämman har en ”ångerfrist” efter det att likvidationsbeslut fattats. Hans slutsats är att det alltid borde kunna vara möjligt innan likvidationen har registrerats eftersom beslutet fram till dess kan betraktas som en intern angelägenhet. Vidare föreslår Lindskog att enighet bland aktieägarna bör krävas för stabilitetens skull⁶⁶.

Har likvidationen föranletts av bristande täckning av aktiekapitalet, alltså om domstol beslutat om likvidation eftersom den kritiska gränsen har passerats, får verksamheten återupptas om det kan styrkas att hela aktiekapitalet är intakt. En ny kontrollbalansräkning måste uppvisa att så är fallet, och det är inte tillräckligt att aktiekapitalet når över den kritiska gränsen utan måste uppgå till det registrerade aktiekapitalet⁶⁷.

4.2.1 Proceduren

Bolagsstämman fattar således det formella beslutet att lägga ned likvidationen och återuppta verksamheten, men det krävs också yttrande av revisor som styrker att det egna kapitalet är intakt, liksom en försäkran om att det inte föreligger någon likvidationsanledning enligt ABL eller bolagsordningen samt att utskiftning inte ägt rum. Bolagsverket kommer annars inte acceptera åtgärden att avsluta likvidationen.

Samtidigt som beslutet fattas av bolagsstämman måste ny styrelse väljas, se 25 kap 45 § 2 st, och denna utser i sin tur firmatecknare, ordförande och i förekommande fall verkställande direktör. Enbart valet av styrelseledamöter måste dock ske redan på stämman. Enligt Lindskog är det rimligt att styrelsen får tid att konstituera sig innan de kan göra sina val⁶⁸.

---

⁶⁶ Lindskog s 261

⁶⁷ Heinestam s 143f

⁶⁸ Lindskog s 364

Det faller inom likvidatorns ansvar att anmäla beslutet och valet av ny styrelse till aktiebolagsregistret, vilket ges av ABL 25 kap 45 § in fine. Innan detta sker bör likvidatorn göra en egen prövning av beslutet och huruvida det tagits i enlighet med ABL 7 kap 50 §, alltså enligt reglerna för klander om stämmobeslut⁶⁹. Det är dock Bolagsverket som gör den slutliga prövningen och beslutet om återupptagande av verksamheten får inte verkställas innan beslutet har registrerats.

Här finns anledning att åter besöka rättsfallet NJA 2002 s 112 som aktualiserades under 2.2.1 Kapitalbrist.

Aktieägaren E.S. ansökte vid tingsrätt om att aktiebolaget B.A.L. Fur AB skulle försättas i likvidation av två anledningar. Dels därför att bolagets eget kapital understeg hälften av det registrerade aktiekapitalet och dels därför att ABL:s regler om bolagsstämma hade överträtts. Bolaget bestred bifall till yrkandet. Såväl tingsrätt som hovrätt ansåg att likvidationsgrund förelåg på grund av kapitalbrist, men när målet togs till Högsta domstolen hade E.S. återtagit sin talan. Målet avgjordes genom att HD avskrev det enligt vad som redogjorts för under 2.2.1, men vad som är intressant här är att HD klart uttalade att ett likvidationsbeslut ”inte [kan] upphävas eller undanröjas enbart därför att sökanden återkallar sin talan i högre instans”. Detta då ”tingsrättens beslut om tvångslikvidation går i omedelbar verkställighet [...] och andra rättsägare kan ha förlitat sig på likvidationsbeslutet”.

4.3 Likvidatorns bristtäcknings-och skadeståndsansvar

När likvidatorns slutredovisning har lagts fram för bolagsstämman och bolagets upphörande har registrerats av Bolagsverket finns inte bolaget längre. Detta hindrar dock inte de tidigare aktieägarna att driva skadeståndsprocess mot personer som på något sätt orsakat det likviderade bolaget skada. ABL 25 kap 43 § stipulerar att detta kan ske om minst tio procent av aktieägarna till samtliga aktier genom likvidatorn kallar till bolagsstämma för att behandla frågan om skadestånd till bolaget⁷⁰. Två andra kapitel från ABL aktualiseras då, nämligen 7 kap som rör värdeöverföringar och 29 kap om skadestånd.

4.3.1 Skadeståndsansvar enligt 29 kap

Eftersom likvidatorn ersätter styrelse och VD enligt 25 kap 3 § gäller de skadeståndsregler som avser bolagsorganen även denne. 29 kap 1 § ger att den stiftare, styrelseledamot eller VD som av oaktsamhet eller uppsåt vållar bolaget skada ska ersätta skadan. Detta gäller således även likvidatorn. Ansvaret gäller dessutom skada som tillfogats aktieägare eller någon annan

---

⁶⁹ Lindskog s 364

⁷⁰ Om likvidatorn inte kallar till bolagsstämma kan aktieägarna ansöka hos länsstyrelsen om att den ska göra detta, påminner Heinestam, s 145

när överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordning skett.

Åtgärder likvidatorn kan vidta för att ådra sig skadeståndstalan är bland andra att inte driva in utestående fordringar till bolaget och på så sätt förbättra bolagets ekonomiska situation under likvidationen, inte försätta bolaget i konkurs i rätt tid⁷¹, underlåta att avyttra värdepapper som förlorar i värde under likvidationens gång, väcka talan för bolagets räkning utan att ha tillräckligt med underlag för att ha en rimlig chans att vinna processen och sätta undan ekonomiska medel för att betala eventuell fastighetsskatt. Att dela ut skifteslikviden innan alla skulder reglerats kan leda till bristtäckningsansvar på grund av olovlig värdeöverföring. Detta finns det anledning att se närmare på nedan, men först mer om de allmänna skadeståndsrättsliga reglerna som kan aktualiseras för likvidator.

För att aktieägarna enligt 25 kap 39 § ska kunna väcka talan om skadestånd till bolaget mot likvidatorn krävs att de inte beviljat denne ansvarsfrihet på bolagsstämma. Detta ges av 29 kap 7 §, vilken Sandström kallar ”en processförutsättning”, vilket i sin tur ger att en skadeståndstalan ska avvisas om det inte kan styrkas att stämman tagit beslut om att ansvar ska utkrävas genom talan i domstol. Helst bör detta naturligtvis ske genom uppvisande av stämmoprotokoll.⁷² En likvidator som inte beviljats ansvarsfrihet har minst sagt fått en förvarning, och kan inte förrän efter ett års tid efter stämmobeslutet lägga hotet om stämning bakom sig, se 29 kap 10 §.

Skulle det upptäckas att väsentlig information undanhållits stämman i exempelvis årsredovisningen och att stämman därigenom fattat beslut om ansvarsfrihet för likvidatorn på felaktiga grunder gäller dock inte preskriptionstiden om ett år i 29 kap 10 §. Nästföljande paragraf ger nämligen att skadeståndstalan får väckas trots att tidsfristen gått ut och preskriptionstiden är i detta fall fem år från det års slut som bolagsstämmans beslut avser, se 29 kap 13 §.

4.3.2 Bristtäckningsansvar vid värdeöverföring

Bristtäckningsansvaret kan kallas steget innan skadeståndstalan, och aktualiseras när det uppstått en brist hos bolaget eftersom dess ekonomiska medel delats ut så att det inte finns pengar kvar att betala nya, eller gamla, uppkomna skulder. Det kan röra sig om att bolaget ägt en fastighet och att fastighetsskatten nu förfaller till betalning, och att likvidatorn inte satt undan tillräckligt med medel för detta innan utskiftning skett, eller liknande. I första hand blir då den som mottagit utskiftade medel återbetalningsskyldig, men skulle detta inte vara möjligt ska alltså den som bidragit till bristen skjuta till vad som krävs för att skulden ska bli betald.

---

⁷¹ Dessa två exempel ges av Lindskog, s 350

⁷² Sandström Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik, Stockholm 2007, s 386

I en sådan situation aktualiseras ABL 17 kap om värdeöverföringar från aktiebolag, närmare bestämt 17 kap 7 § om bristtäckningsansvar.

Ingången från 25 kap finns i 39 § som behandlar talan mot skifte. I 39 § 2 st stipuleras att den som mottagit för mycket av skifteslikviden skall återbära den del av likviden som överstiger vad som borde utgått. Detta gäller oavsett uppsåt eller oaktsamhet till skillnad från vad som gäller enligt 17 kap 6 §. Detta lagrum behandlar återbäringsskyldighet vid olovlig värdeöverföring, men ska alltså inte användas vid återbetalningsskyldighet vid likvidation. Det är viktigt att hålla isär de båda då det ena lagrummet, 17 kap 6 §, förutsätter att mottagaren insåg eller bort inse att man mottagit för mycket, medan det andra, 25 kap 39 §, gäller oavsett insikt eller uppsåt.

En direkt hänvisning mellan de olika kapitlen finns i av 25 kap 39 § in fine. Den som medverkat till skiftet är ansvarig i enlighet med 17 kap 7 § för brist vid återbäringen om sådan uppkommer.

Bristtäckningsansvar föreligger om styrelseledamot, verkställande direktör, revisor med flera, och därmed också likvidator enligt 25 kap 30 §, har handlat med uppsåt eller oaktsamhet.

17 kap 7 § 4 st hänvisar till 29 kap 5 och 6 §§. Det innebär att reglerna om jämkning och solidariskt ansvar är tillämpliga, men inte övriga lagrum i 29 kap. Andersson påpekar att 17 kap 7 § är en ersättningsregel och inte en skadeståndsregel⁷³ och att bristtäckningsansvar endast aktualiseras om skiftet har klandrats i enlighet med 25 kap 39 §⁷⁴. Rätten att klandra ett skifte förloras tre månader efter att slutredovisning lagts fram på bolagsstämman, jfr 39 §, vilket då även blir slutpunkten för möjligheten att kräva återbärings- eller bristtäckningsansvar.

---

⁷³ Andersson s 172f

⁷⁴ Andersson s 146

5 Sammanfattning, analys och avslutande kommentarer

En likvidators arbete är omfattande, både vad avser arbetsuppgifter och ansvar. Ett flertal besvärliga situationer kan uppstå under processens gång och i detta avslutande kapitel kommer dessa att sammanfattas och kommenteras.

Så snart en likvidator förordnas blir denne bolagets ställföreträdare i samtliga frågor. Det är ett stort ansvar som axlas, och likvidatorn måste alltid vara aktsam och noggrann för att inte ådra sig bristtäcknings- eller skadeståndsansvar. Bolagsstämman behåller sin position men har inte möjlighet att vidta andra åtgärder än sådana som ligger i linje med likvidationsförfarandet. Den kan dock väcka talan vid tingsrätt om entledigande av likvidatorn.

Den första åtgärd som bör vidtas är att inge ansökan om kallelse på okända borgenärer till BolV eller allmän tingsrätt. En lista över kända borgenärer ska bifogas och den som anser sig ha en fordran på bolaget som inte är upptagen på listan har att bevaka denna inom sex månader. Redan här riskerar likvidatorn att hamna i en besvärlig situation. En fordran som varit känd för bolagets ledning men inte kommunicerats till likvidatorn behöver, tvärt emot vad som kan tyckas rimligt, inte bevakas för att anses vara känd. Det är lätt att förstå att problem kan uppstå vid framför allt tvångslikvidationer där bolagsmännen inte sällan kan vara svåra att nå och inte särskilt samarbetsvilliga i likvidationsarbetet.

Likvidatorn bör också granska den redovisning styrelsen och VD upprättat över allt som skett i bolaget sedan likvidationsbeslutet, samt att undersöka vad bolaget haft för verksamhet, tillgångar och skulder. Det är lämpligt att kontrollera med Inskrivningsmyndigheten, Vägverket och allmän domstol med mera för att ta reda på om bolaget äger fastigheter som kommer att aktualisera fastighetsskatt eller liknande, fordon som ska avyttras, eller om bolaget befinner sig i en rättslig process så att pengar bör avsättas för en eventuell förlust. Återigen är det främst vid tvångslikvidation som information om dylikt kan vara svår att få från bolagsmännen. Vid frivillig likvidation finns en naturlig önskan om att processen ska ske så snabbt och smidigt som möjligt.

Att försätta bolaget i konkurs kan komma att bli en tidig åtgärd i processen. Skulle likvidatorn vid sin genomgång av bolagets tillstånd upptäcka att det inte finns tillräckligt med tillgångar för att betala dess skulder eller själva likvidationsförfarandet kan skadestånd aktualiseras för den likvidator som underlåter att ansöka om konkurs rätttidigt.

Så småningom, när kallelsen på okända borgenärer gått ut och likvidatorn har en god bild av bolaget, är det dags att avveckla det. Det kan dock vara mest gynnsamt att låta verksamheten fortgå under en period så att anställda får en viss respit att söka annat arbete eller till exempel att det är enklast att överlåta hela verksamheten på en gång. Då kan det vara fördelaktigt att den inte stått stilla utan att arbetet fått fortsätta.

I andra fall lämpar sig tillgångarna bäst att säljas var för sig. Framför allt tillgångar vars värde kan komma att sjunka snabbt bör avyttras tidigt, om det inte framkommer att aktieägarna har en annan åsikt. Det kan då vara tillrådligt att dokumentera beslutet utifall att det blir tal om skadeståndsansvar för likvidatorn när det visar sig att de kvarvarande tillgångarna, jag tänker framför allt på värdepapper av olika slag, inte räcker för att täcka uppkomna skulder för att marknaden vikit.

Att vara noggrann är kanske en likvidators främsta tillgång. Många handlingar ska upprättas och inges till aktuell myndighet i rätt tid för att inte ådra bolaget ytterligare skuld. Bland annat ÅRL är tillämplig på likvidatorn sedan den nya ABL trädde i kraft och förseningsavgifter kan nu påföras det bolag som inte inger årsredovisning i tid.

I likvidationens slutskede ska bolagets kvarvarande tillgångar, skifteslikviden, skiftas bland ägarna. Det är av högsta vikt för likvidatorn att tillräckligt med ekonomiska medel avsätts för framtida utgifter innan tillgångarna skiftas. Att överföra pengar till likvidatorns klientmedelskonto tycks rimligt om sådant finns, eftersom bolagets alla egna bankkonton ska avslutas innan bolaget upphör.

Skiftet innebär inte i sig att aktieägarna får ut den del av tillgångarna som tillkommer dem. Själva utskiftningen faller inom likvidatorns ansvarsområde och sker när denna anser det mest lämpligt. Skulle det trots alla försiktighetsåtgärder vara så att de kvarhållna medlen inte kommer att räcka för att täcka fordringar som förfaller till betalning efter utskiftningen aktualiseras återbäringsskyldighet för aktieägarna. Denna är strikt, och innebär alltså att den som mottagit medel från bolaget ska betala tillbaka så mycket som krävs för att skulden ska kunna regleras. Om detta inte är möjligt, det kan ju vara så att en aktieägare blivit insolvent, faller betalningsansvaret på den eller dem som medverkat till den ekonomiska bristen, det så kallade bristtäckningsansvaret gäller. Vanligtvis är detta likvidatorn, men andra möjligheter kan så klart tänkas.

Likvidationsförfarandet avslutas genom att likvidatorn upprättar en slutredovisning som granskas av revisor och godkänns av bolagsstämman och sedan anmäler till aktiebolagsregistret hos BolV att bolaget har upphört. Det kan dock hända att situationer uppstår som kräver att bolaget ”lever upp” för en kort tid. Det är nog inte helt ovanligt, föreställer jag mig, att en återbetalning sker något sent till bolaget som då hunnit upphöra, eller tvärtom att en fordringsägare dyker upp trots att samtliga tidsfrister för detta gått ut. Det faller då på likvidatorn att avgöra om likvidationen ska återupptas så att de inlutna medlen kan skiftas till aktieägarna eller om pengarna ska skänkas till Allmänna arvsfonden. Beslutet kan också bli att

försätta bolaget i konkurs, vilket skulle vara helt i linje med viss doktrin. I många fall kan det vara lämpligt att undersöka vad aktieägarna har för inställning eftersom fortsättandet av likvidationen kan komma att bli kostsamt.

Även det motsatta kan bli aktuellt. Aktieägarna kan under likvidationens gång vilja återuppta verksamheten och därför avbryta likvidationsförfarandet. Ett sådant beslut ska fattas av bolagsstämman och bör prövas av likvidatorn innan det anmäls för registrering till bolagsstämman tillsammans med valet av ny styrelse. Anledningen till likvidationen får inte finnas bland de så kallade försummelsefallen, revisorn måste ha yttrat sig om att aktiekapitalet är intakt och utskiftning får inte ha ägt rum.

Över hela processen vilar likvidatorns bristtäcknings- och skadeståndsansvar. Det är lätt att föreställa sig en viss ängslan hos den advokat, revisor eller annan som förordnas till likvidator vid framför allt tvångslikvidation. Hur ska det kunna vara möjligt att inträda i styrelsens och VD:s ställe i ett bolag som man inte vet någonting om? Ett bolag som kan ha varit verksamt i tiotals år eller mer, och samlat på sig tillgångar och skulder som under årens lopp gömmts i bokföring och annat, och där bolagsmännen inte har något särskilt intresse av att vara likvidatorn behjälpliga med den här typen av uppgifter?

Det är inte ovanligt att förmögenhetsrätten saknar rättsfall. Några få brukar vara vägledande men sedan avgörs de flesta konflikter utom offentligheten. Det hade framför allt vad gäller skadeståndsansvaret varit upplysande med några rättsliga avgöranden. Förutom att tvister alltså görs upp i godo skulle jag dock också tro att just den prekära belägenhet som det innebär att axla hela bolagets situation gör att likvidatorer i praktiken inte förväntas till fullo kunna bära det ansvar det är att träda i styrelsens och VD:s ställe. Jag har svårt att uttala mig om saken i säkrare ordalag då det saknas diskussion i förarbeten och ofta även i doktrin om just denna problematik. Att ansvaret finns i lag tycks leda till en föreställning om att det är lika enkelt avgjort i praktiken som i teorin.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

af Sandeberg Catarina, *Aktiebolagsrätten*, Studentlitteratur, Pozkal, Polen 2007

Andersson Jan, *Kapitalskyddet i aktiebolag. En lärobok*. 5 uppl. LitteraturCompagniet AB, Stockholm 2005

Heinestam Bengt, *Likvidation: praktisk handbok för aktiebolag*, Björn Lundén information, Näsviken 2005

Johansson Svante, *Nials svensk associationsrätt i huvuddrag*, Norstedts Juridik, Visby 2007

Lindskog Stefan, *JF Kommentaren Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation*, 2 uppl, Juristförlaget Stockholm 1995

Nerep Erik och Samuelsson Per, *Aktiebolagslagen: en lagkommentar: del 3: kapitel 23-32*, Thomson, Stockholm 2007

Oppenheimer Bertil et al, *Företag i kris: vad en styrelseledamot, aktieägare, advokat och revisor bör tänka på*, Jure CLN, Stockholm 2003

Rodhe Knut, *Något om aktieägartillskott*, i *Studier i bolags- och krediträtt. Skrifter i urval 1944-1989*, Norstedts, Göteborg 1989,

Sandström Torsten, *Svensk aktiebolagsrätt*, Norstedts Juridik, Stockholm 2007

Artiklar och offentligt tryck

Proposition 2000/01:150 Likvidation av aktiebolag m.m.

Trustor: händelser och slutsatser: rapport från en av Stockholms fondbörs tillkallad utredning, Stockholms fondbörs, Stockholm 1998

Rättsfallsförteckning

NJA 1988 s 620 "Snabb-hak"

NJA 2005 s 167

NJA 1993 s 579

NJA 2005 s 167

NJA 1963 s 184